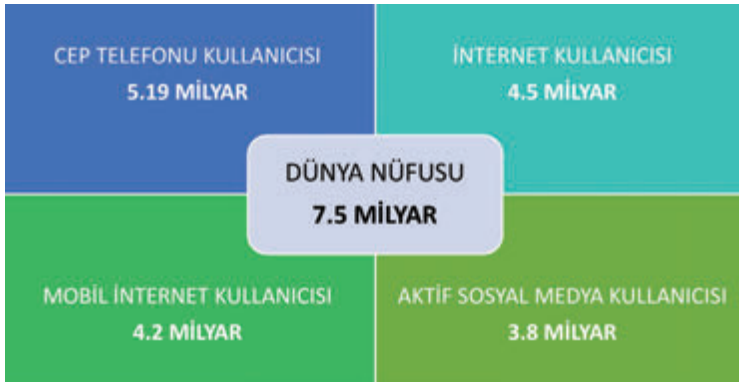

Metin **Erol**
merol@setav.org

SOSYAL MEDYADA ALTERNATİF ARAYIŞLAR

Sosyal ağlar gündelik hayatın vazgeçilmezleri haline geldi. 7.5 milyar dünya nüfusunun 5.19 milyarı cep telefonu, 4.5 milyarı da internet kullanıcısı. Dünya üzerinde 4.2 milyar mobil internet; 3.8 milyar aktif sosyal medya ve 3.76 milyar mobil sosyal medya kullanıcısı var. Sosyal ağ penetrasyonuna göre kullanıcılarının yoğunlaştığı alanlar Doğu Asya, Amerika ve Avrupa... Doğu Avrupa, Afrika, Merkez ve Kuzey Asya ise ortalamanın altında olan bölgeler.

Sosyal Ağların İmkanları ve Ekonomik Potansiyeli

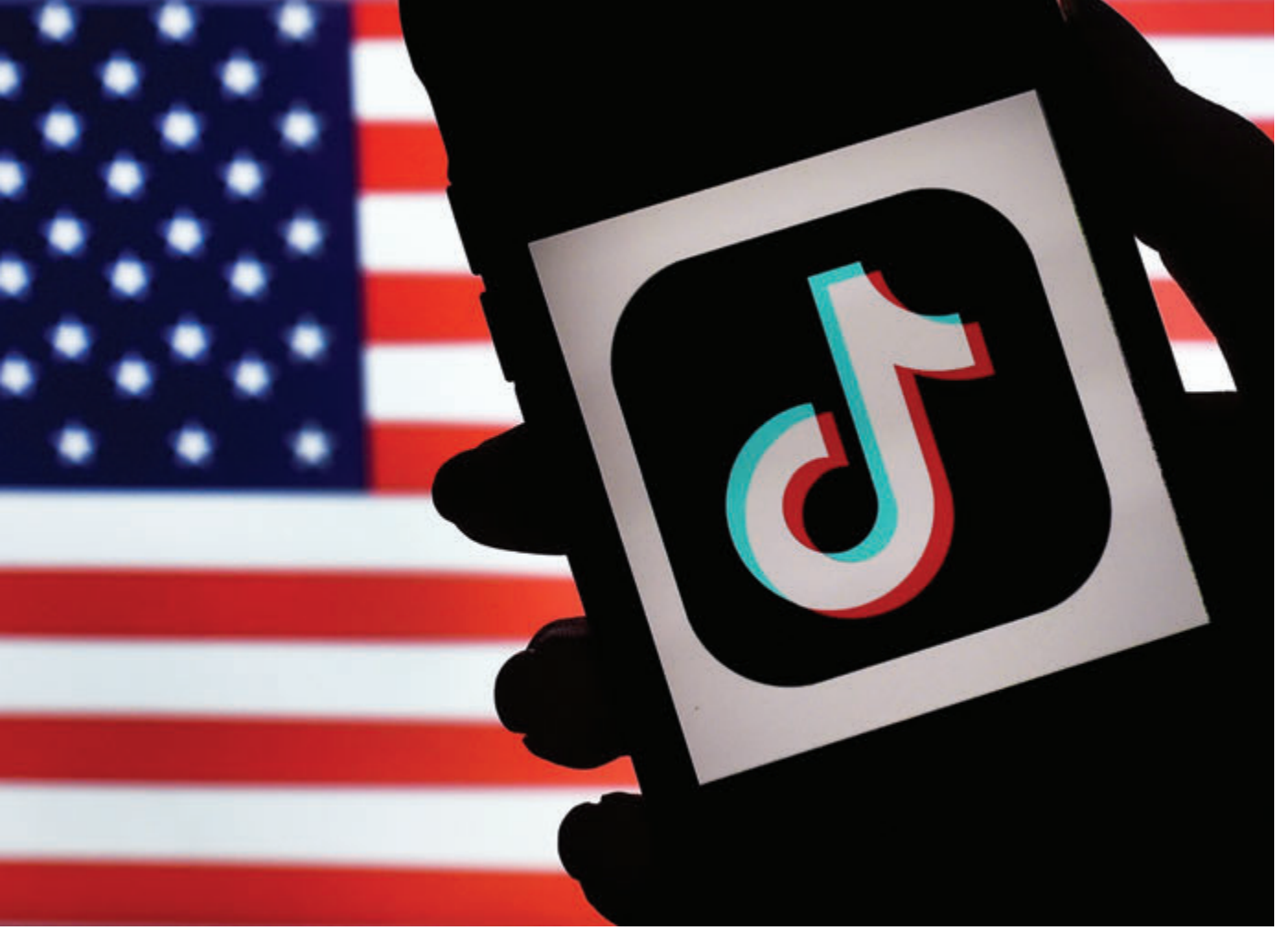
2020 verilerine göre dünya genelindeki internet kullanıcıları sosyal ağ platformlarında günlük ortalama 142 dakika zaman harcıyor. Sosyal ağların sağladığı yaratıcılık, erişilebilirlik ve paylaşım imkanları insanları cezbediyor. Sosyal ağlar, bireylere kendi içeriklerini oluşturup yayımlama ve kısa sürede kitlelere ulaştırma imkanı sağlarken özel şirketler için de elverişli imkanlar sunuyor; reklam hedeflemesi, düşük maliyet, kitlelere daha kolay erişim, bütçe, yönelim ve isteklere göre ürün arzı tahminlemesi, güncelleme ve hedef kitle belirleyebilme bu imkanlardan yalnızca birkaçı. Sosyal ağlar bireyler için kreatif bir saha olduğu kadar ekonomik olarak da ciddi bir potansiyel alanı. Halihazırda dijitalleşmenin dünya ekonomisinden aldığı yüzde 10-15'lik payda sosyal medya platformları kilit bir role sahip. 2019'da piyasa değeri en yüksek on şirketin yedisini teknoloji şirketleri (Apple, Microsoft Corp., Alphabet Inc., Amazon, Facebook, Alibaba ve Tencent Holding) oluş-

TikTok üzerinden Çinli sosyal ağlara karşı oluşturulan algı Amerikan menşeli sosyal ağlar için neden söz konusu olmuyor? WhatsApp, Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, Pinterest, Messenger, YouTube vb. Amerika merkezli ve menşeli platformlar kişisel veri güvenliği, özel hayatın gizliliği ve ulusal güvenlik konusunda çok mu güvenli? Tabi ki de hayır!

turdu. Sosyolojik açıdan ise farklı toplumsal grupların ideolojilerini, fikirlerini ve aktivitelerini farklı kitlelere duyurmaya imkan sağlayan sosyal ağlar, fikirleri görünür kılma ve propaganda faaliyetleri için maliyetsiz bir alan.

Sosyal Ağların Tehdit Oluşturduğu Alanlar

Tüm imkanlarına rağmen sosyal ağlarla ilgili günümüzde ciddi tartışmalar yaşanıyor. Bu tartışmaların merkezinde ise "birey", "ekonomik potansiyel" ve "ulusal güvenlik" var. Uluslararası pazarda sosyal medya platformları yalnızca bilgi, eğlence ve veri paylaşımı gibi amaçların gerçekleştirildiği mecralar değil. Büyük bir ekonomik havuz ve istihbarat faaliyetleri için de elverişli alanlar. Bu sebeple sosyal ağlar ulusal güvenlik tehditlerine açık alanlar olarak görülüyor. Tartışma burada başlıyor. İnsanların sosyal ağlara kayıt olurken vermiş oldukları bilgiler, sosyal ağlardaki paylaşımları, takipleri, beğenileri vb. tüm eylemler, kişisel bilgi güvenliğinden o tercihlerinin yönlendirilmesine ciddi soru işaretleri taşıyor. Güvenlik tartışmaları bireysel alanla sınırlı değil. Devletlerarası ilişkileri etkileyecek düzeyde ulusal güvenlikle de doğrudan ilgili.

Amerikan Hegemonyasını Kırma Adımları

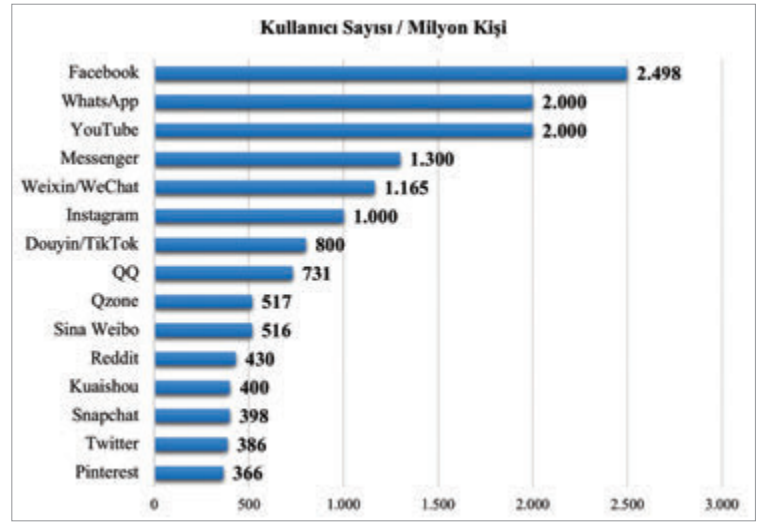
Çin ulusal güvenlik kapsamında yerli ve milli sosyal ağlar dışındaki platformları yasakladı. Amerika bu konuda daha esnek gibi davranırsa da iş görüldüğü gibi değil. Çin menşei TikTok kısa sürede küresel marj yakaladı ve Amerika 2017’de TikTok’a merkezini Çin’den Amerika’ya taşımasını aksi takdirde uygulamanın yasaklanacağı sinyali verdi. TikTok merkezini Amerika’ya taşısa da bu durum yeterli olmadı. Bugün, Amerika TikTok’un bir Amerikan şirketine satılmasını arzuluyor. Yakın zaman önce ABD senatosu hükümet çalışanlarının mobil cihazlarına TikTok indirmeyi yasaklayan yasa tasarısını onayladı. Benzer şekilde İsveç devlet televizyonu STV, çalışanlarından Çinli ByteDance şirketine ait olan TikTok uygulamasını telefonlarından silmelerini istedi. Ulusal güvenlik noktasında Avrupa devletleri ve Rusya ile Japonya gibi küresel piyasaya sosyal ağ arz eden aktörler de ciddi önlemler almış durumda. Alınan önlemlerde verilen mesaj çok net; “ulusal güvenliğimiz, özgürlük ekseninde yürütülen tüm sosyal medya tartışmalarının üzerindedir!” Rusya, Japonya ve Avrupa devletlerinin birçoğunda sosyal ağların kullanımı serbest. Bunun temel sebebi, söz konusu platformlara net olarak çekmiş oldukları hukuki sınır. Hangi mecra olursa olsun, kırmızı çizginin bir adım ötesine geçemez, en küçük tehdit durumunda tartışmasız yaptırım uygulanır. Para cezası ise para cezası, yasak ise yasak!

Çin’in yanı sıra Avrasya’nın iki büyük gücü olan Rusya ve Japonya’nın izlediği strateji, sosyal ağlar özelinde oluşan küresel hegemonyanın kırılması noktasında önemli bir örnek. Rusya ulusal güvenlik temelli bir yaklaşım ile yerli sosyal medya platformları (Telegram, VK, OK vb.) geliştirirken Japonya rekabeti temel alan bir perspektifle yeni markalar (Line vb.) üretme yoluna gitmiştir.

TikTok üzerinden Çinli sosyal ağlara karşı oluşturulan bu algı Amerikan menşei sosyal ağlar için neden söz konusu oluyor sorusu ise cevap bekliyor. WhatsApp, Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, Pinterest, Messenger, YouTube vb. Amerika merkezli ve menşei platformlar kişisel veri güvenliği, özel hayatın gizliliği ve ulusal güvenlik konusunda çok mu güvenli? Tabi ki de hayır! Aksine, Grand stratejiden lokal siyasete, uluslararası müdahalelerden ulusal muhaliflerin desteklenmesine kadar bu platformlardan sağlamış oldukları verileri kullanmadıklarını düşünmek polyannacılıktan başka bir şey değil. Buna rağmen sosyal ağlar bağlamında Amerikan hegemonyası kırılabilmiş değil. Çin, sahip olduğu ekonomik, teknolojik, Ar-Ge, nüfus vb. bütün potansiyeline rağmen, ürettiği yerli ve milli sosyal ağlar ile yerel ölçekte bütün ihtiyaçlara cevap verebilmiş olsa

MERKEZ ÜLKELERİN ÇEVRE VE YARI ÇEVRE ÜLKELERİ EKONOMİK YAPTIRIMLAR VE KUR MANİPÜLASYONU GİBİ SALDIRILARA MARUZ BIRAKMASI, DOĞRU VE GÜVENİLİR İLETİŞİM AĞLARININ ÖNEMİNİ ARTIRDI. ÖZELİKLE TÜRKİYE GİBİ TERÖR TEHDİDİYLE KARŞI KARŞIYA OLAN ÜLKELERDE, SOSYAL AĞLARIN DENETİMİ SON DERECE ÖNEMLİ.

da küresel ölçekte Amerikan menşeli sosyal ağların önüne geçebilmiş değil. Fakat Çin'in dijital dünyanın en önemli tartışmalarından biri olan siber güvenlik, istihbarat faaliyetleri, dijital ekonomi gibi devletlerin doğrudan ulusal güvenliği için tehdit olan konularda "kendince" önem aldığı söylenebilir. Ancak Çin'in kökten yasakçı stratejisi diğer devletler için rasyonel bir tercih olarak değerlendirilemez. Çin'in yanı sıra Avrasya'nın iki büyük gücü olan Rusya ve Japonya'nın izlediği strateji, sosyal ağlar özelinde oluşan küresel hegemonyanın kırılması noktasında önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir. Rusya ulusal güvenlik temelli bir yaklaşım ile yerli sosyal medya platformları (Telegram, VK, OK vb.) geliştirirken Japonya rekabeti temel alan bir perspektifle yeni markalar (Line vb.) üretme yoluna gitmiştir.

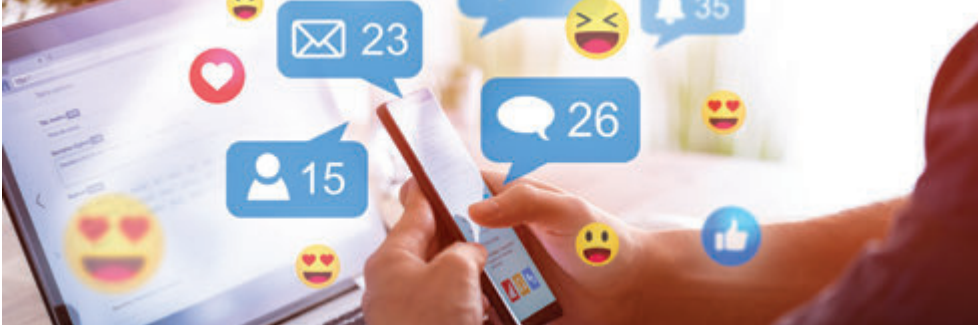

Grafik 1. Dünyanın En Popüler Sosyal Ağları

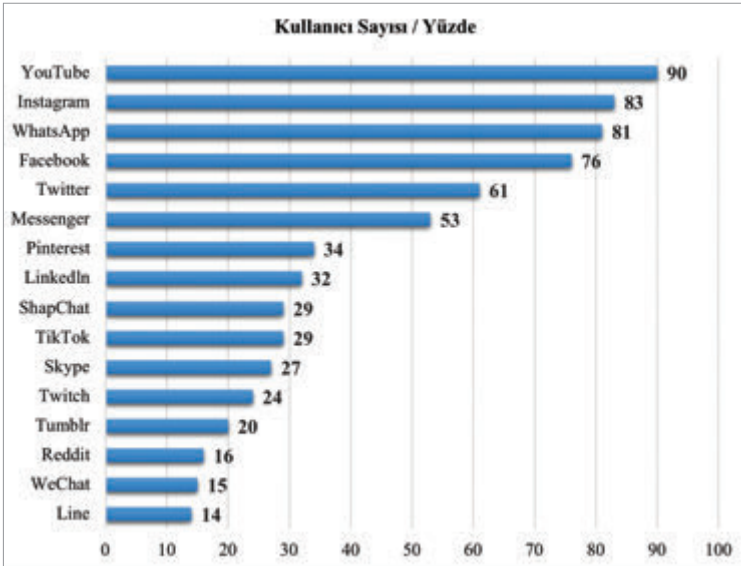
Türkiye de Batı Hegemonyası Altında

Türkiye, küresel ve yerel ölçekte ses getirebilen yerli ve milli bir uygulama geliştiremedi. Buna rağmen Türkiye, sosyal ağ arzı noktasında önemli bir pazar. Türkiye'de 83,88 milyonluk nüfusun 62,07 milyonu internet kullanıcısı. İnternet penetrasyonunun yüzde 74 gerçekleştiği Türkiye'de 54 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı var. Türkiye'de nüfusun (83,88 milyon) yüzde 65'i (54,9 milyon) 16-64 yaş arası kişilerden oluşuyor. 16-64, sosyal medyayı en aktif kullanan yaş grubu. Türkiye'deki 16-64 yaş arası internet kullanıcıları farklı cihazlar üzerinden günlük ortalama; 7 saat 29 dakika internette, 2 saat 51 dakika sosyal medyada, 3 saat 4 dakika televizyonda, 1 saat 21 dakika müzik cihazlarında, 58 dakika oyun konsollarında zaman harcıyor. 2020 verilerine göre Türkiye'deki mobil bağlantı sayısı 77,39 milyon. Türkiye'deki mobil bağlantı sayısı Türkiye nüfusunun yüzde 92'sine eşit. Dolayısıyla her 10 kişiden 9'unun mobil bağlantı gerçekleştirdiği söylenebilir.

16-64 yaş arası internet kullanıcılarının yüzde 90'ı YouTube'u, yüzde 83'ü Instagram'ı, yüzde 81'i WhatsApp'ı, yüzde 76'sı Facebook'u, yüzde 61'i Twitter'ı, yüzde 53'ü Facebook Messenger'ı tercih ediyor. Türkiye'de en çok indirilen mobil uygulamaların başında da WhatsApp, YouTube, Facebook, Twitter ve Instagram geliyor. Türkiye'deki sosyal ağ pazarını Batı menşeli sosyal medya platformlarının domine ettiği söylenebilir. Çin menşeli sosyal medya platformlarından TikTok'u Türkiye'deki internet kullanıcılarının yüzde 29'u, WeChat'i ise yalnızca yüzde 15'i kullanıyor.

Grafik 2. Türkiye'de En Çok Tercih Edilen Sosyal Ağlar

Türkiye Ne Yapmalı?

İnternet ve sosyal ağ kullanımı açısından büyük bir potansiyele sahip olan fakat yerli ve milli sosyal ağ arzı bulunmayan Türkiye'nin, sosyal medya stratejisi bağlamında Çin gibi kökten yasakçı bir model izlemesi düşünülemez. Ancak bir yandan VK, OK, Telegram ve Line gibi yerli ve milli platformlar geliştirmiş diğer yandan ise ulusal güvenliğe tehdit oluşturmayacak şekilde hukuki, siyasi ve ekonomik olarak her türlü önlemi alarak Batı menşeli sosyal ağların kullanımını serbest bırakmış Rusya ve Japonya, örnek bir model olabilir. Rusya izlediği strateji ile önemli bir dijital ekonomi oluşturdu ve 2019'da e-ticaret hacmini 48 milyar dolara taşıdı. Rusya'nın sosyal medya stratejisi, bir taraftan rekabet gücünü artırmakta diğer taraftan ise ülkenin ulusal güvenliğine katkı sağlıyor. Rusya bu strateji ile Batı menşeli sosyal ağların bir tek ve hegemonya kurmasının da önüne geçti. Benzer şekilde Japonya da Amerikan menşeli sosyal medya uygulamalarının kullanımını serbest bıraktı ve küresel pazarda önemli bir konuma sahip olan Line uygulamasını geliştirdi. Türkiye, bu konuda geç kalmış olsa

Küresel şirketler, bazı devletlerin taleplerine karşı son derece esnek bazı devletlerin taleplerine karşı ise oldukça katı hareket ediyor. Bu ikircikli tutum özgürlük ve demokrasi bağlamının çok ötesinde, devletlerin egemenlik haklarına taciz, güvenlikleri için tehdit ve ikili ilişkiler açısından güvensizlik oluşturuyor.

da dijitalleşmenin her geçen gün yükselişini ve genişlemesini sürdürdüğü göz önüne alındığında ilk adımı atabilir. Uzun vadeli bir strateji olarak yerel uygulamalar, özellikle bilgi üretimi ve yayılımını kolaylaştıracak, ekonomik açıdan yeni iş sahalarının oluşumuna katkı sağlayacaktır. Kısa vadede ise ulusal güvenlik tartışması her geçen gün önem kazanmaktadır.

Merkez ülkelerin çevre ve yarı çevre ülkeleri ekonomik yaptırımlar ve kur manipülasyonu gibi saldırılara maruz bırakması, doğru ve güvenilir iletişim ağlarının önemini artırdı. Özellikle Türkiye gibi terör tehdidiyle karşı karşıya olan ülkelerde, sosyal ağların denetimi son derece önemli. Terör örgütleri, sosyal ağları propaganda faaliyetleri için aktif olarak kullanıyor. Devletlerin, terör gibi ulusal güvenliğe tehdit oluşturan konularda, küresel bir güç haline gelen sosyal medya şirketleriyle, milli çıkarları göz önüne alarak, sınırları net ve tavizsiz karşılıklı anlaşmalar yapması elzem. Ancak küresel şirketler, bazı devletlerin taleplerine karşı son derece esnek bazı devletlerin taleplerine karşı ise oldukça katı hareket ediyor. Bu ikircikli tutum özgürlük ve demokrasi bağlamının çok ötesinde, devletlerin egemenlik haklarına taciz, güvenlikleri için tehdit ve ikili ilişkiler açısından güvensizlik oluşturuyor. Sosyal medya şirketlerinin, devletler ile ulusal güvenlik tehdidi oluşturacak durumlara karşı –ki bunlar ülkelerin yapısal, kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik durumlarına göre değişiklik göstermektedir– ortak bir dil kurması elzem. Ayrıca günümüzün en büyük sorunlarından biri haline gelen ve yaptırımı olmayan yalan haberler, algı operasyonları, manipülatif bilgiler, sahte hesaplar üzerinden düzenlenen linçler, verisiz analizlerin kurgulandığı ve yayıldığı sosyal medya platformları psikolojik, etik ve ahlaki çöküntünün derinleştiği kontrol edilemez hakikat ötesi bir döneme kapı araladı. Türkiye'nin bu noktada da cezai yaptırımı olan yeni bir yol haritasına ihtiyacı olduğu açıktır. **K**

